

Voor eeuwig en altijd? Houdingen omtrent huwen en scheiden bij Vlaamse jongeren met gehuwde en gescheiden ouders

Lindsay Theunis¹, Maaike Jappens¹, Bente Vandebroeck¹, Jan Van Bavel^{1, 2}

¹ Vrije Universiteit Brussel ² Katholieke Universiteit Leuven

Abstract

Op basis van antwoorden van 874 jongeren (14- t.e.m. 25-jaar) in de survey 'Scheiding in Vlaanderen' (N = 874) onderzochten we verschillen in de houdingen ten aanzien van huwen en scheiden tussen jongeren met gehuwde en jongeren met gescheiden ouders. Daarnaast gingen we ook na of de mate van ouderlijk conflict en de kwaliteit van de ouder-kindrelaties een rol spelen en zoomden we dieper in op verschillen in houdingen binnen de groep echtscheidingsjongeren. Vooral de echtscheiding op zich blijkt van belang te zijn: jongeren met gescheiden ouders willen vaker niet trouwen, schatten hun eigen echtscheidingskans hoger in en nemen liberalere houdingen aan ten opzichte van het huwelijk dan jongeren waarvan de ouders nog steeds gehuwd zijn. Verschillen tussen echtscheidingsjongeren onderling worden voornamelijk verklaard door de verblijfsregeling en de mate waarin de jongere nog steeds geraakt wordt door de echtscheiding.

1 INLEIDING

De stijging van de echtscheidingscijfers en de daling van de huwelijkscijfers van de voorbije decennia worden onder meer in verband gebracht met gewijzigde normen en attitudes. Door culturele processen als individualisering en deinstitutionalisering zou de bevolking sinds de jaren 1960 meer liberale en individualistische attitudes ten opzichte van het huwelijk en echtscheiding hebben dan voordien (Cherlin, 2004; Lesthaeghe & Surkyn, 2006). Het huwelijk is niet langer het enige sociaal aanvaardbare instituut om een liefdesrelatie te hebben en kinderen te krijgen, en de voorwaarden om tot een echtscheiding over te gaan zijn niet

meer beperkt tot in de wet opgesomde normovertredingen zoals fysiek geweld en ontrouw. Het is het subjectieve huwelijksgeluk dat nu als dé voorwaarde beschouwd wordt om een huwelijk staande te houden (Cherlin, 2004; Coontz, 2007; Vanhove & Matthijs, 2003).

In België hebben 2 op de 3 echtscheidingen betrekking op partners met een gemeenschappelijk kind (FOD Justitie, 2011). Een echtscheiding heeft bijgevolg misschien niet alleen een invloed op de verdere relatie- en gezinsvorming van de betrokken partners, maar mogelijk ook op de wijze waarop hun eventuele kinderen denken over het vormen en ontbinden van relaties en gezinnen (Corijn, 2007). Ouders fungeren immers als belangrijke sleutelfiguren in het

leven van hun kinderen en oefenen een grote invloed op hen uit (Bengston, 1975). Jongeren zitten bij uitstek in een levensfase waarin attitudes worden gevormd en beïnvloed door belangrijke levensgebeurtenissen, zoals een echtscheiding van de ouders (Cunningham & Thornton, 2005; Vanhove & Matthijs, 2003). Deze studie brengt in kaart hoe een ouderlijke echtscheiding en verschillende andere gezinskenmerken anno 2010 gerelateerd zijn aan houdingen van jongeren ten aanzien van huwen en scheiden. Hiervoor maken we gebruik van de data van 874 jongeren die deelnamen aan het grootschalig onderzoek 'Scheiding in Vlaanderen' (zie kader).

2 LITERATUUROVERZICHT

Ondanks de sterke deïstitutionalisering van het huwelijk en het toegenomen belang van de individuele keuze, suggereren studies uit Amerika dat traditionele attitudes omtrent liefde en het huwelijk nog steeds bij een aanzienlijk deel

van de jongeren aanwezig zijn (Manning, Longmore, & Giordano, 2007; Meier, Hull, & Ortyl, 2009; Thornton & Young-DeMarco, 2001). Het romantische ideaal van een levenslange liefdesrelatie (Swidler, 2001) en de symbolische sterkte van het huwelijk zouden hiervoor verantwoordelijk zijn (Manning et al., 2007). Ook in Vlaanderen is het huwelijk nog steeds de uitverkoren toekomstige leefvorm voor de meeste jongeren. Vanhove en Matthijs (2003) stelden bij eerstekandidatuurstudenten van de KU Leuven vast dat niet minder dan 80% verwacht misschien tot waarschijnlijk te trouwen voor de wet. Van alle secundaire scholieren uit het Leuvens Adolescenten en Gezinnen Onderzoek (LAGO, ronde 2 en 3) denkt amper 9% eerder niet te zullen trouwen (Corijn, Sodermans, & Vanassche, 2011). Volgens de twee genoemde, Vlaamse studies schatten jonge mensen hun eigen echtscheidingskans, gemiddeld genomen, op respectievelijk 22% en 32%.

Over het onderzoek Scheiding in Vlaanderen (SIV)

SiV-data zijn afkomstig van het onderzoek "Scheiding in Vlaanderen". In dit onderzoek werd via een interview informatie verzameld bij beide partners van eerste huwelijken die afgesloten zijn tussen 1971 en 2008 en intussen al dan niet ontbonden zijn. Ook een kind, een ouder en een eventuele nieuwe partner van deze personen werden indien mogelijk bevraagd. Zij kregen een schriftelijke vragenlijst of websurvey aangeboden. De gegevens zijn verzameld in de periode van september 2009 tot december 2010.

12110 van alle 26376 gecontacteerde personen konden bevraagd worden wat een totale respons van 46% oplevert voor deze multi-actorstudie over huwelijk en echtscheiding. Gedetailleerde informatie over dit onderzoek en deze dataverzameling vindt u op www.scheidinginvlaanderen.be en in het boek: Mortelmans Dimitri, Pasteels Inge, Bracke Piet, Matthijs Koen, Van Bavel Jan, Van Peer Christine (2011) *Scheiding in Vlaanderen*. ISBN 978-90-334-8586-2 - Leuven: Acco, 355 p.

Eerdere studies naar de attitudes van jongeren stelden vast dat kinderen van gescheiden ouders de eigen echtscheidingskans hoger inschatten dan kinderen van gehuwde ouders (Sodermans, Bastaits, Vanassche, Matthijs, & Van Peer, 2008; Vanhove & Matthijs, 2003). Ze hebben ook toleranter houdingen ten aanzien van echtscheiding (Axinn & Thornton, 1996; Coleman & Ganong, 1984; Cui, Fincham, & Durtschi, 2011; Cunningham & Thornton, 2005; Vanhove & Matthijs, 2003) en staan sceptischer en meer gereserveerd ten opzichte van relaties en het instituut 'huwelijk' (Amato, 1988; Cui & Fincham, 2010; Erola, Härkönen, & Dronkers, 2012; Shulman, Zlotnik, Shachar-Shapira, Connolly, & Bohr, 2012; Trent & South, 1992; Whitton, Rhoades, Stanley, & Markman, 2008) dan kinderen van gehuwde ouders. Volgens zowel de primaire-socialisatietheorie als de sociale leertheorie kan de invloed van de ouderlijke echtscheiding verklaard worden door het feit dat kinderen attitudes van hun ouders aanleren: hetzij door de rechtstreekse communicatie met hun ouders, hetzij onrechtstreeks door het gedrag van hun ouders te observeren (Bandura, Adams, & Beyer, 1977; Cunningham & Thornton, 2006; Willoughby, Carroll, Vitas, & Hill, 2012). Bijgevolg nemen kinderen uit gebroken gezinnen voorzichtigere en realistischere houdingen aan ten opzichte van het romantisch ideaalbeeld (Amato, 1988; Axinn & Thornton, 1996; Erola et al., 2012; Mahl, 2001) en hebben ze geleerd dat een echtscheiding ook een oplossing kan zijn voor langdurige huwelijksproblemen (Amato, 1996; Amato & Booth, 1991; Dronkers & Härkönen, 2008).

Volgens de ouderlijke conflicttheorie is het niet zozeer de ervaring van een ouderlijke echtscheiding op zich die belangrijk kan geacht worden voor de houdingen van jongeren ten aanzien van huwen en scheiden, maar de mate van

conflict of de relatiekwaliteit tussen ouders (Cunningham & Thornton, 2006; Fischer, 2004; Kelley, 2000). Zo stelde onderzoek reeds vast dat echtscheidingskinderen en kinderen die opgroeien in een conflictueus, maar intact gezin vergelijkbare attitudes vertonen (Amato & De Boer, 2001; Christensen & Brooks, 2001; Cui & Fincham, 2010; Greenberg & Nay, 1982; Jennings, Salts, & Smith, 1991; Sodermans et al., 2008; Sprecher, Cate, & Levin, 1998). De aanwezigheid van ouderlijke conflicten kan jongeren gevoelens van angst en stress bezorgen en er voor zorgen dat ze agressie en vijandig gedrag als aanvaardbare manieren gaan percipieren om problemen op te lossen (Dronkers, 1999; Fischer, 2004).

Ook de mate van familiale integratie of kenmerken van de ouder-kindrelatie kunnen een rol spelen (Giordano, 2003). Attitudes van jongeren die een hoge mate van familiale integratie of een sterke band met de ouders hebben, bleken niet zo sterk te verschillen naargelang ze al dan niet gescheiden ouders hadden (Coleman & Ganong, 1984; Kelly, 2000; Risch, Jodl, & Eccles, 2004). Volgens de gehechtheidstheorie van Bowlby (1977) ontwikkelen kinderen al tijdens de eerste levensjaren stijlen van hechting aan hun primaire verzorgers, meestal de ouders. Jongeren met een veilige hechting aan beide ouders zouden zich na een ouderlijke echtscheiding niet alleen beter aanpassen aan de nieuwe gezinssituaties (Amato & Gilbreth, 1999; Troxel & Matthews, 2004), maar ook meer vertrouwen hebben in relaties en geloven in een blijvende liefde (Hazan & Shaver, 1987) dan jongeren met een ambivalente of onveilige hechting.

Met de bovenstaande theorieën in het achterhoofd, heeft deze paper een driedelige doelstelling. In eerste instantie worden de verschillen in houdingen van jongeren met gehuwde

en gescheiden ouders ten aanzien van huwen en scheiden onderzocht. De SiV-data laat ons echter toe ook rekening te houden met andere gezinskenmerken dan met een eventuele ouderlijke echtscheiding op zich. We kunnen met onze gegevens ook nagaan hoe houdingen van jongeren ten aanzien van huwen en scheiden gerelateerd zijn aan de mate van ouderlijk conflict en de kwaliteit van de ouder-kindrelaties. Is alleen de huwelijksstatus van de ouders bepalend voor de houdingen omtrent huwen en scheiden, of ook de mate van ouderlijk conflict? Verschilt de houding van jongeren die een goede relatie met vader en/of moeder rapporteren van die van jongeren met een minder goede relatie met vader en/of moeder? Ten slotte is het de bedoeling om verschillen binnen de groep echtscheidingsjongeren nader te verklaren door kenmerken van de ouderlijke echtscheiding en de familiesituatie erna in acht te nemen. Speelt de verblijfsregeling en de eventuele aanwezigheid van stiefouders een rol in de houdingen van jongeren omtrent huwen en scheiden? Maakt het uit hoe lang de echtscheiding al geleden is en in welke mate de jongeren ze verwerkt hebben?

3 DATA EN METHODE

3.1 STEEKPROEF

Voor ons onderzoek naar de houdingen van jongeren gebruiken we de SiV-data verzameld bij 1240 inwonende kinderen via een Computer-Assisted Personal Interview (CAPI). Deze kinderen werden geselecteerd tijdens de mondelinge bevraging van de eerst geïnterviewde (ex-)partner uit het referentiehuwelijk, de multi-actoreenheid die alle actoren verenigt (Pasteels, Mortelmans, & Van Bavel, 2011). De 'inwonende' kinderen, gedefinieerd als inwonend bij minstens één ouder, waren minimum

10 en maximum 38 jaar oud op het moment van de bevraging. Vandaar konden deze kinderen zelf ook gehuwd, samenwonend of ooit gescheiden zijn, en al kinderen hebben.

In deze studie beperken we ons tot een steekproef van jongeren die minstens 14 en maximum 25 jaar oud waren op het moment van interview, niet samenwoonden met een partner en zelf nog geen kinderen hadden (N = 874). Aangezien ontbonden huwelijken in de SiV-studie oververtegenwoordigd zijn (2/3 ontbonden vs. 1/3 intacte huwelijken), zijn er meer jongeren met gescheiden (n = 621) dan gehuwde (n = 253) ouders in onze steekproef. Het multi-actor design laat ons toe om de informatie over de ouders en de gezinssituatie te gebruiken die verzameld werd in de interviews met de ouders (aan elk kind werd minstens één deelnemende ouder gekoppeld).

3.2 CONSTRUCTIE VARIABELEN

3.2.1 Afhankelijke variabelen

In de module 'toekomstgerichtheid' werden de toekomstvoorspellingen in verband met huwen en scheiden, alsook enkele houdingen ten aanzien van het huwelijk en echtscheiding bevraged. Deze vragen vormen de basis voor drie afhankelijke variabelen.

De eerste vraag "Wil je ooit trouwen?" kon door de jongere beantwoord worden met 1 = *neen, zeker niet*; 2 = *neen, waarschijnlijk niet*; 3 = *ja, waarschijnlijk wel* en 4 = *ja, zeker wel*. Deze vraag werd herleid tot de dummyvariabele **ooit willen trouwen**. Onder categorie 0 = *neen* vallen de jongeren die aangegeven hebben dat ze zeker niet of waarschijnlijk niet willen trouwen, maar ook diegenen die aangegeven hebben dat ze het niet weten (n = 46). Onder categorie 1 = *ja* behoren alle jongeren die

aangegeven hebben dat ze waarschijnlijk wel of zeker wel willen trouwen.

Indien de jongere had aangegeven ooit te willen trouwen (antwoordcategorie 3 en 4 van de vorige vraag) en minstens 18 jaar oud was, werd de vraag “Stel dat je ooit trouwt, hoe hoog schat je dan de kans op 100 in dat jouw huwelijk eindigt in een echtscheiding?” gesteld. De jongeren konden op deze laatste vraag dus een getal van 0 tot en met 100 antwoorden. Deze vraag vormt de basis voor de continue variabele **inschatting van de eigen echtscheidingskans**.

Tenslotte werden er vier uitspraken met betrekking tot het huwelijk en echtscheiding voorgelegd waarop met een 5-puntenschaal, gaande van helemaal niet akkoord tot helemaal akkoord, kon geantwoord worden: 1 = het huwelijk is verouderd; 2 = het is prima als partners willen samenwonen zonder dat zij van plan zijn om te trouwen; 3 = het huwelijk is een band voor het leven die nooit verbroken mag

worden en 4 = uit elkaar gaan is de beste oplossing in geval van een ongelukkige relatie, ook als er kinderen zijn. Door middel van een principale componenten analyse (PCA) op de vier items werd een ruwe index voor **liberale houdingen ten aanzien van het huwelijk** geconstrueerd. Tabel 1 geeft de mate weer waarin elk item met de component correleert. Hoe hoger de score op de component, hoe liberaler de houdingen van de jongere zijn. Onze index mag niet als een meting van één onderliggend, theoretisch construct beschouwd worden, enkel als een samenvattende maat voor liberale houdingen ten aanzien van het huwelijk.

3.2.2 Onafhankelijke variabelen

Hieronder volgt de operationalisering van de onafhankelijke variabelen. Naast de variabelen die relevant zijn voor het beantwoorden van onze onderzoeksvragen (de huwelijksstatus van de ouders, de relatiekwaliteit met moeder/vader, het huidig ouderlijk conflict, de verblijfsregeling, of vader/moeder al dan niet een

Tabel 1 Ladingen en betrouwbaarheid van de component ‘liberale houdingen ten aanzien van het huwelijk’ (n = 866)

Items	Ladingen
Het huwelijk is verouderd	+0,518
Het is prima als partners willen samenwonen zonder dat zij van plan zijn om te trouwen	+0,532
Het huwelijk is een band voor het leven die nooit verbroken mag worden	-0,654
Uit elkaar gaan is de beste oplossing in geval van een ongelukkige relatie, ook als er kinderen zijn	+0,615
Eigenwaarde	1,357
Verklaarde variantie	33,92%
Cronbach’s alpha	0,342

Bron: Scheiding in Vlaanderen, 2009-2010

nieuwe partner heeft, aantal jaren sinds echtscheiding ouders en de mate waarin de jongere nog geraakt wordt door de ouderlijke echtscheiding), houden we ook rekening met variabelen die in eerder onderzoek al in verband werden gebracht met de houdingen van jongeren ten aanzien van huwen en scheiden (het geslacht, de leeftijd, de algemene levenstevredenheid, de relatiestatus en de laatst gevolgde onderwijsvorm in het secundair onderwijs van de jongere en het opleidingsniveau van de hoogst opgeleide ouder). De frequentieverdelingen van alle onafhankelijke variabelen worden gepresenteerd in de appendix.

De **huwelijksstatus van de ouders** werd op basis van de feitelijke leefsituatie van de eerst geïnterviewde ouder bepaald. Onder de categorie 1 = *gescheiden ouders* (0 = *gehuwde ouders*) vallen alle jongeren waarvan de ouders wettelijk én feitelijk gescheiden zijn.

Er werd aan de jongere gevraagd: “Hoe goed of hoe slecht is jouw relatie met je eigen moeder/vader?”. Antwoorden kon van 1 (zeer slecht) over 3 (niet slecht, niet goed) tot 5 (zeer goed). Door de eerste drie antwoordmogelijkheden samen te nemen, werden de variabelen **relatie met moeder** en **relatie met vader** onderverdeeld in drie categorieën: 1 = *geen goede relatie*, 2 = *goede relatie* en 3 = *zeer goede relatie*. De vraag naar de relatiekwaliteit werd niet gesteld als de jongere had aangegeven dat er geen contact meer is met moeder/vader (noch persoonlijk, noch via telefoon, post of internet). Deze jongeren kregen een aparte score 4 = *geen contact* toegekend.

De jongeren moesten met een antwoordschaal van 1 (nooit) tot 7 (dagelijks) aangeven hoe vaak vijf verschillende conflictsituaties zich hadden voorgedaan tussen moeder en vader

gedurende de voorbije 12 maanden: elkaar verwijten maken, schreeuwen of roepen, lichamelijk geweld gebruiken, met iets gooien of met opzet iets stukmaken en niet meer met elkaar praten. Aangezien er in het algemeen relatief weinig ouderlijk conflict werd gerapporteerd, werd de maat voor **huidig ouderlijk conflict** afgeleid uit de hoogste antwoordscore over de vijf conflictitems. De geconstrueerde variabele werd onderverdeeld in drie categorieën: 1 = *nooit conflict*, 2 = *occasioneel conflict* (hoogstens één keer per maand) en 3 = *frequent conflict* (verschillende keren per maand tot dagelijks). Conflicten tussen de ouders ervaren, heeft een verschillende betekenis naargelang de huwelijksstatus van de ouders. Jongeren waarbij de ouders geen contact meer hadden, vallen bijvoorbeeld ook onder nooit conflict. Vandaar werd bij de maat voor huidig ouderlijk conflict ook rekening gehouden met de ouderlijke huwelijksstatus. Een groot deel van de echtscheidingskinderen wist niet welke score ze op elk van de items moesten opgeven. Voor hen werd nog een aparte categorie 4 = *info ontbreekt* aangemaakt.

Bij gescheiden partners werd de **verblijfsregeling** (op het moment van interview) van het geselecteerd inwonend kind bevestigd. Eerst konden ze aangeven of het kind voltijds bij moeder/vader of bij beiden inwoonde. In het laatste geval, werd de regeling gedetailleerd in kaart gebracht aan de hand van een verblijfskalender. Op basis van deze kalender wisten we bij welke ouder de jongere elke dag en nacht in een gewone maand verbleef. Deze informatie werd samengevat in een variabele met vier categorieën: 1 = *moederverblijf* (meer dan 66% bij moeder), 2 = *verblijfsco-ouderschap* (minimum 33% en maximum 66% bij iedere ouder), 3 = *va-*

derverblijf (meer dan 66% bij vader) en 4 = *andere* (geen vaste of een andere verblijfsregeling).

Elke geïnterviewde gescheiden partner moest aangeven of er al dan niet een nieuwe partner in het huishouden woonde. Zo ja, werd een score 1 gegeven op de variabelen **vader nieuwe partner** en **moeder nieuwe partner**. Indien ze geen nieuwe samenwoningrelatie hadden, werd score 0 toegekend. Indien een ouder niet had deelgenomen aan het onderzoek, gebruikten we het antwoord op de vraag van de deelnemende ouder: “Woont uw ex-partner momenteel samen met een nieuwe partner?”. Vooral voor vaders ontbrak de info over een al dan niet inwonende nieuwe partner en werd een categorie 2 = *info ontbreekt* toegevoegd.

Jongeren met gescheiden ouders kregen de stelling *de scheiding van mijn ouders raakt me nog altijd* voorgeschoteld waarop ze met een score van 1 (nooit) over 3 (soms) tot 5 ((bijna) altijd) konden antwoorden. Op basis hiervan werd een dummyvariabele **wordt nog altijd geraakt door echtscheiding ouders** geconstrueerd: 0 = *zelden tot nooit* en 1 = *soms tot (bijna) altijd*.

Het **aantal jaren sinds echtscheiding ouders** werd berekend op basis van het verschil tussen de datum van interview (bij het kind) en de datum van feitelijke scheiding (opgegeven door de eerst geïnterviewde ouder).

Het geslacht van de jongere wordt opgenomen als de dummy **meisje**.

De **leeftijd** van de jongere werd in de analyses voor de afhankelijke variabelen ooit willen trouwen en liberale houdingen ten aanzien van het huwelijk opgenomen als dummy met 0 = *14-17 jaar* en 1 = *18-25 jaar*. In de analyses van

de inschatting van de eigen echtscheidingskans, een vraag die enkel aan 18-plussers werd gesteld, werd leeftijd als een metrische variabele opgenomen.

Op basis van de vraag “Heb je momenteel een relatie die al minstens 3 maanden duurt?” construeerden we de dummy **relatiestatus** van de jongere.

De **onderwijsvorm in het secundair onderwijs** die de jongere volgde of laatst had gevolgd werd opgenomen als een variabele met drie categorieën: 1 = *ASO of KSO*, 2 = *TSO*, of 3 = *BSO of BuSO*. Via de score (0-10) op de vraag “Hoe tevreden ben je met je leven tegenwoordig?” konden we de metrische variabele **algemene levenstevredenheid** construeren.

Aan iedere respondent uit een geselecteerd referentiehuwelijk werd het eigen hoogst behaalde opleidingsniveau en dat van de (ex)-partner bevraagd. Dit liet ons toe om het opleidingsniveau van de moeder én de vader terug te vinden, ook al had slechts één ouder deelgenomen. Het **opleidingsniveau van de hoogst opgeleide ouder** werd behouden en ingedeeld in 3 categorieën: 1 = *laag opgeleid* (minstens één ouder behaalde hoogstens een diploma lager secundair onderwijs), 2 = *medium opgeleid* (minstens één ouder behaalde een diploma hoger secundair onderwijs, maar geen hoger diploma) en 3 = *hoog opgeleid* (minstens één ouder behaalde een diploma hoger onderwijs).

3.3 OPBOUW ANALYSE

Eerst bekijken we hoe de toekomstvoorspellingen en attitudes ten aanzien van huwen en scheiden in hun oorspronkelijke bevraagde vorm samenhangen met de huwelijksstatus van de ouders en het geslacht van de jongeren. Vervolgens presenteren we multivariate modellen waarbij we ook rekening houden met de

andere onafhankelijke variabelen. Er werden logistische regressie-analyses toegepast op de afhankelijke variabele ooit willen trouwen en lineaire regressieanalyses op de afhankelijke variabele inschatting van de eigen echtscheidingskans en de index voor liberale houdingen ten aanzien van het huwelijk.

Voor elke afhankelijke variabele werden er vier modellen gedraaid. In het 1^e model wordt er enkel rekening gehouden met de huwelijksstatus van de ouders en het geslacht en de leeftijd van het kind. Het 2^e model neemt niet alleen de ouderlijke huwelijksstatus in aanmerking, maar ook de kwaliteit van de relatie met vader en moeder en de andere controlevariabelen (het algemeen tevredenheidsgevoel, de relatiestatus en de laatst gevolgde onderwijsvorm in het secundair onderwijs van het kind en het opleidingsniveau van de hoogst opgeleide ouder). Het 3^e model maakt binnen de groep SiV-kinderen met gehuwde ouders enerzijds en gescheiden ouders anderzijds nog een onderscheid naargelang de mate van conflict tussen de ouders. In het 4^e en laatste model nemen we enkel de kinderen van gescheiden ouders verder onder de loep en differentiëren we nog naar de verblijfsregeling, naargelang vader of moeder al dan niet een nieuwe partner heeft, naargelang de jongere zich nog emotioneel geraakt voelt door de ouderlijke echtscheiding en het aantal jaren dat de ouderlijke echtscheiding al achter de rug ligt.

4 RESULTATEN

4.1 BESCHRIJVENDE RESULTATEN

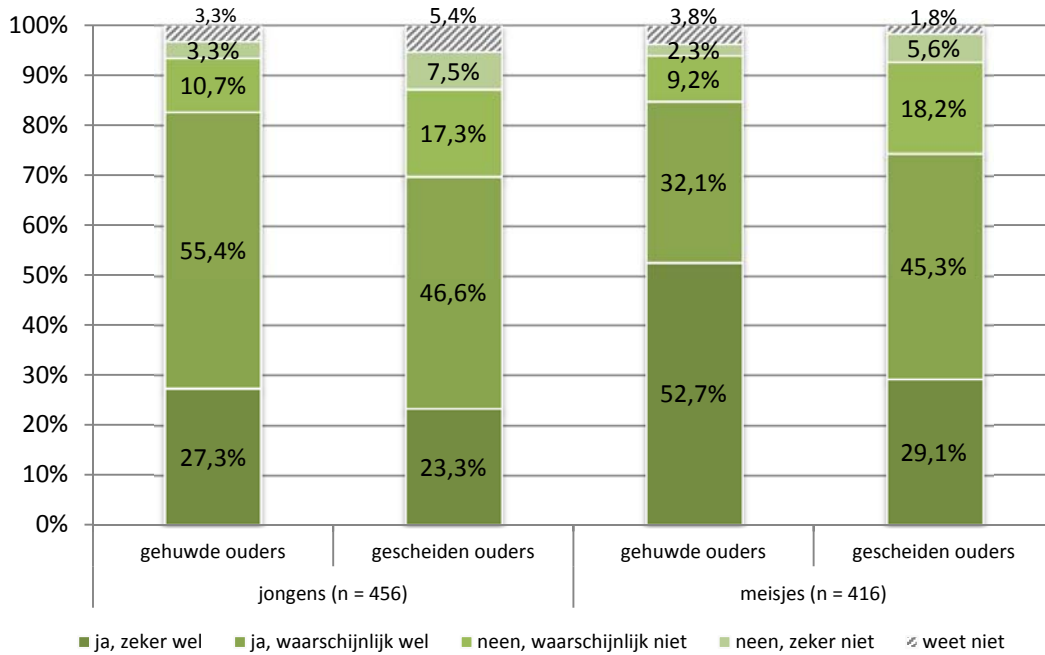
In de eerste plaats onderzoeken we in welke mate de jongeren ooit willen trouwen naargelang ze al dan niet een ouderlijke echtscheiding

hebben meegemaakt. Figuur 1 geeft de percentages van jongeren die ooit willen trouwen weer volgens de vier antwoordmogelijkheden (naast een categorie 'weet niet') en naargelang het geslacht van de jongere en de huwelijksstatus van de ouders. Hieruit blijkt dat vooral jongens en meisjes met gescheiden ouders aangegeven hebben zeker niet of waarschijnlijk niet te willen trouwen. Binnen de groep kinderen met gescheiden ouders zijn er geen grote verschillen tussen jongens en meisjes. Binnen de groep kinderen met gehuwde ouders daarentegen zien we dat vooral meisjes zeker wel willen trouwen.

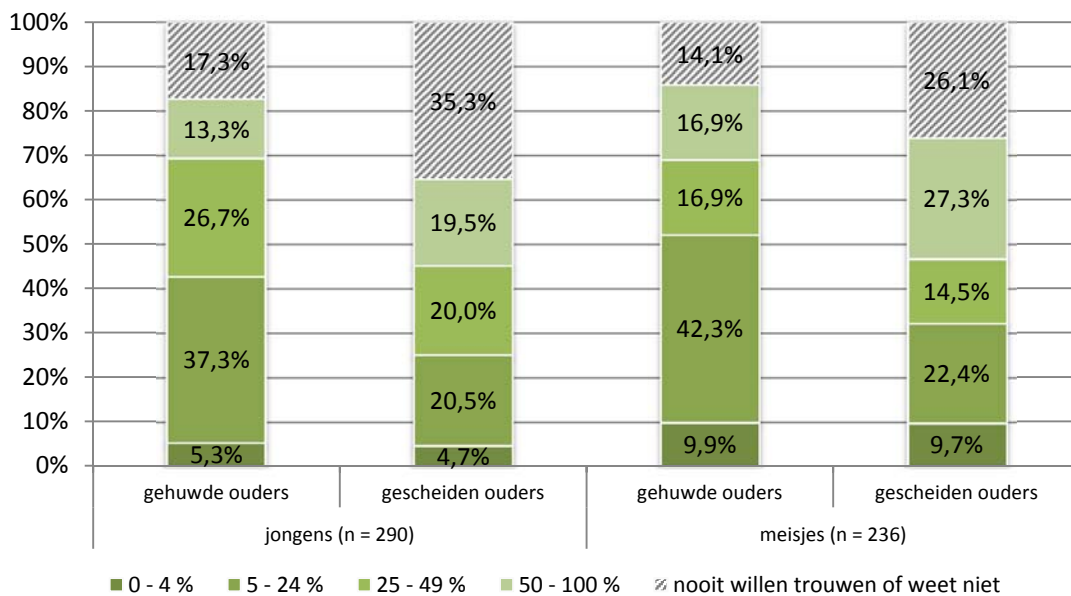
Vervolgens gaan we na hoe hoog of laag jongeren hun eigen echtscheidingskans inschatten. Deze vraag werd enkel gesteld aan de jongeren vanaf 18 jaar die aangegeven hadden ooit te willen trouwen. De gemiddelde inschatting van de echtscheidingskans door jongeren met gescheiden ouders bedraagt 30,7% (met als 95% betrouwbaarheidsinterval: [28,2; 33,3]). Dit ligt 6 procentpunten hoger dan de gemiddelde inschatting door jongeren met nog steeds gehuwde ouders (echtscheidingskans van 24,7%; 95% betrouwbaarheidsinterval: [21,6; 27,8]). Figuur 2 verdeelt de inschatting van de eigen echtscheidingskans in vier categorieën: 0 – 4%, 5 – 24%, 25 – 49%, 50 – 100% (naast een categorie 'nooit willen trouwen of weet niet'). Het is duidelijk dat jongeren met gescheiden ouders niet alleen minder graag zelf in het huwelijksbootje willen stappen dan jongeren waarvan de ouders nog getrouwd zijn; als ze ooit willen trouwen, dan schatten ze de kans dat hun eigen huwelijk eindigt in een echtscheiding ook hoger in.

Figuur 1 Jongeren van 14-25 jaar die al dan niet ooit willen trouwen, naar geslacht en ouderlijke huwelijksstatus (%)

Figuur 2 Jongeren van 18-25 jaar en de inschatting van hun eigen echtscheidingskans op 100, naar geslacht en ouderlijke huwelijksstatus (%)

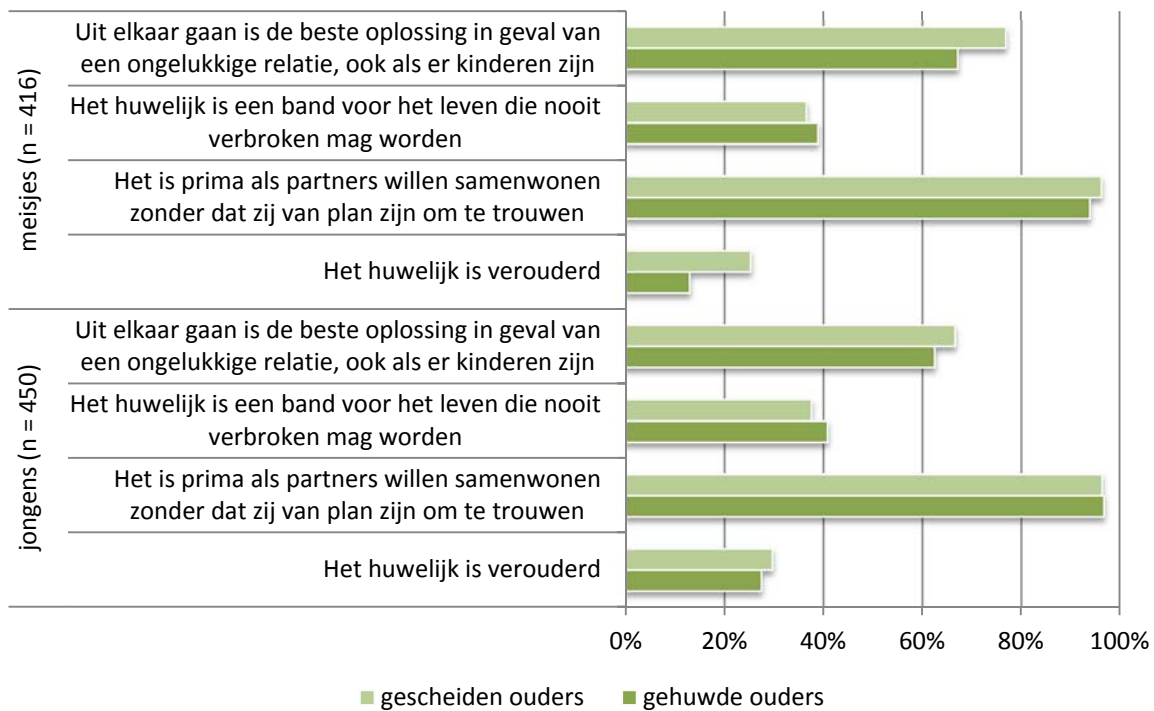

Tenslotte kunnen we op basis van de SiV-data onderzoeken welke houdingen jongeren hebben ten aanzien van het huwelijk. In Figuur 3 wordt het percentage jongeren dat (helemaal) akkoord is met elk van de vier stellingen naar geslacht en ouderlijke huwelijksstatus afgebeeld. Hieruit blijkt dat jongeren met gescheiden ouders algemeen genomen liberaler staan ten opzichte van huwen en scheiden dan jongeren met gehuwde ouders. De verschillen tussen het hebben van gescheiden en gehuwde ouders zijn opvallender bij meisjes.

4.2 MULTIVARIATE RESULTATEN

De voorgaande figuren gaven een ruwe beschrijving van verschillen tussen kinderen van gescheiden ouders en kinderen van nog steeds gehuwde ouders. De onderstaande regressiemodellen testen of de gevonden contrasten overeind blijven en statistisch significant verschillen als we de invloed van andere kenmerken van jongeren uit beide groepen in rekening brengen. Zo zou het bijvoorbeeld kunnen dat de twee groepen een ander profiel hebben qua opleidingsniveau. Als het opleidingsniveau samenhangt met opvattingen over huwen en scheiden, dan kan dat mogelijk het verschil tussen kinderen van gehuwde en kinderen van gescheiden ouders verklaren.

Figuur 3 Jongeren van 14-25 jaar die (helemaal) akkoord zijn met de volgende stellingen over het huwelijk en echtscheiding, naar geslacht en ouderlijke huwelijksstatus (%)

Tabel 2 Logistische regressie-modellen voor ooit willen trouwen (geëxponentieerde regressieparameter en significantieniveau)

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Intercept	5,34***	4,44**	4,08*	5,26*
Gescheiden ouders	0,51***	0,60*		
Huidig ouderlijk conflict (ref. = gehuwde ouders, occasioneel conflict)				
Gehuwde ouders, nooit conflict			1,29	
Gehuwde ouders, frequent conflict			1,17	
Gescheiden ouders, nooit conflict			0,63†	1,01
Gescheiden ouders, occasioneel conflict			0,58†	ref.
Gescheiden ouders, frequent conflict			0,81	1,33
Gescheiden ouders, info ontbreekt			0,55	0,69
Relatie met vader (ref. = goed)				
Niet goed		0,62*	0,63*	0,66†
Zeer goed		0,82	0,80	0,92
Geen contact		0,61	0,61	0,67
Relatie met moeder (ref. = goed)				
Niet goed		1,02	0,99	0,81
Zeer goed		1,21	1,22	1,34
Geen contact		0,58	0,62	0,48
Verblijfsregeling (ref. = moederverblijf)				
Verblijfsco-ouderschap				0,56*
Vaderverblijf				1,21
Andere				0,98
Vader heeft nieuwe partner (ref. = nee)				
Ja				0,89
Info ontbreekt				0,69
Moeder heeft nieuwe partner				1,03
Wordt nog altijd geraakt door echtscheiding ouders				1,40
Aantal jaren sinds echtscheiding ouders				1,00
Meisje	1,22	1,16	1,17	1,03
18-25 jaar	0,80	0,70*	0,69*	0,57*
Algemeen tevredenheidsgevoel		1,05	1,06	0,98
In een relatie van min. 3 maanden		1,59*	1,57*	1,36
Onderwijsvorm sec. onderwijs (ref. = ASO / KSO)				
BSO / BuSO		0,73	0,72	0,86
TSO		0,75	0,75	0,86
Opleidingsniveau hoogst opgeleide ouder (ref. = hoog)				
Laag		1,19	1,21	1,16
Medium		0,80	0,80	0,79
N	872	853	852	570
Nagelkerke R ²	0,03	0,07	0,08	0,07
Bron: Scheiding in Vlaanderen, 2009-2010				
*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001				

Tabel 2 geeft de resultaten van de verklarende modellen voor de vraag of de jongeren **ooit willen trouwen**. Model 1 bevat de huwelijksstatus van de ouders, alsook het geslacht en de leeftijd van de jongere als verklarende variabelen. Uit dit model blijkt opnieuw dat jongeren met gescheiden ouders duidelijk minder aangeven ooit te willen trouwen dan jongeren met gehuwde ouders. In Model 2, dat controleert voor de relatiekwaliteit met vader en moeder en enkele achtergrondkenmerken, wordt het negatief effect van de ouderlijke huwelijksstatus kleiner, maar wel nog als statistisch significant ingeschat. Daarnaast zien we dat jongeren die zelf een romantische relatie hebben (van minstens drie maanden), een hogere kans hebben om ooit te willen trouwen. Ook de kwaliteit van de relatie met de vader speelt een rol: jongeren die geen goede relatie met de vader rapporteren, hebben een significant lagere kans om ooit te willen trouwen dan jongeren met een goede relatie. Extra analyses (niet weergegeven) tonen aan dat de relatie met de vader voornamelijk voor meisjes een verschil maakt. Volgens het tweede model is ook het verband met leeftijd statistisch significant: 18-plussers geven vaker aan nooit te willen trouwen dan 14- tot en met 17-jarigen. De mate van conflicten tussen de ouders lijkt zowel binnen de groep van kinderen met gehuwde ouders (Model 3) als binnen de groep met gescheiden ouders (Model 4) niet van belang te zijn voor de wens ooit zelf te trouwen. Kinderen van gescheiden ouders in een verblijfsco-ouderschap daarentegen geven significant vaker aan nooit te willen trouwen dan jongeren die haast (exclusief) bij de moeder verblijven.

De lineaire regressie-modellen voor de **inschatting van de eigen echtscheidingskans** door jongeren van 18-25 jaar die ooit willen trouwen worden gepresenteerd in Tabel 3. Modellen 1

en 2 bevestigen de conclusie uit Figuur 2, namelijk dat jongeren met gescheiden ouders hun eigen echtscheidingskans hoger inschatten dan jongeren met gehuwde ouders, ook na controle voor de kwaliteit van de relatie met moeder en vader en voor de overige controlevariabelen. De algemene levenstevredenheid en het hebben van een relatie hangen negatief samen met de inschatting van de eigen echtscheidingskans. In Model 3 stellen we geen significante verschillen in de inschatting van de eigen echtscheidingskans vast binnen de groep jongeren met gehuwde ouders naar het huidig ouderlijk conflict. Binnen de groep met gescheiden ouders zien we wel dat de kans op scheiden gemiddeld hoger ingeschat wordt bij ouders met frequent conflict en gemiddeld lager bij ouders die nooit conflict hebben, maar deze verschillen zijn niet statistisch significant.

Indien we rekening houden met alle jongeren, dan vinden we geen significant verband tussen de inschatting van de eigen echtscheidingskans en het ouderlijk opleidingsniveau. Uit Model 4 blijkt echter dat jongeren van gescheiden ouders met een laag of medium opleidingsniveau hun kans op scheiden significant lager inschatten dan die met hoog opgeleide ouders. Ook jongeren die bij de moeder verblijven, schatten hun eigen echtscheidingskans significant lager in dan jongeren die bij de vader verblijven. Jongeren met gescheiden ouders die aangeven dat de echtscheiding van de ouders hun nog vaak emotioneel raakt, schatten de eigen kans op scheiden gemiddeld genomen hoger in dan jongeren die aangeven dat de ouderlijke echtscheiding hun nog amper raakt.

Tabel 3 Lineaire regressie-modellen voor de inschatting van de eigen echtscheidingskans (regressieparameter en significantieniveau)

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Intercept	34,72**	62,33***	60,40***	67,57***
Gescheiden ouders	5,93**	5,71*		
Huidig ouderlijk conflict (ref. = gehuwde ouders, occasioneel conflict)				
Gehuwde ouders, nooit conflict			3,01	
Gehuwde ouders, frequent conflict			1,11	
Gescheiden ouders, nooit conflict			5,57	-0,36
Gescheiden ouders, occasioneel conflict			5,92	ref.
Gescheiden ouders, frequent conflict			10,78**	3,29
Gescheiden ouders, info ontbreekt			3,11	-3,40
Relatie met vader (ref. = goed)				
Niet goed		-0,02	-0,01	2,33
Zeer goed		-1,07	-1,23	1,36
Geen contact		-1,54	-1,10	2,56
Relatie met moeder (ref. = goed)				
Niet goed		-2,12	-2,94	-1,46
Zeer goed		3,13	3,07	4,44
Geen contact		-6,57	-6,56	-10,07
Verblijfsregeling (ref. = moederverblijf)				
Verblijfsco-ouderschap				-4,49
Vaderverblijf				7,87*
Andere				10,66*
Vader heeft nieuwe partner (ref. = nee)				
Ja				0,60
Info ontbreekt				1,75
Moeder heeft nieuwe partner				3,48
Wordt nog altijd geraakt door echtscheiding ouders				7,13*
Aantal jaren sinds echtscheiding ouders				-0,01
Meisje	0,07	0,06	0,02	-0,81
18-25 jaar	-0,48	-0,37	-0,35	-0,44
Algemeen tevredenheidsgevoel		-3,32***	-3,19***	-3,85***
In een relatie van min. 3 maanden		-5,47**	-5,46*	-6,56*
Onderwijsvorm sec. onderwijs (ref. = ASO / KSO)				
BSO / BuSO		1,46	1,15	5,44
TSO		-0,55	-0,51	2,70
Opleidingsniveau hoogst opgeleide ouder (ref. = hoog)				
Laag		-3,34	-3,33	-8,07†
Medium		-2,80	-2,87	-8,49**
N	384	375	375	239
Aangepaste R ²	0,02	0,07	0,07	0,13

Bron: Scheiding in Vlaanderen, 2009-2010
 *p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tabel 4 Lineaire regressie-modellen voor liberale houdingen ten aanzien van het huwelijk (regressieparameter en significantieniveau)

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Intercept	-0,27**	-0,40†	-0,52*	-0,08
Gescheiden ouders	0,27***	0,31***		
Huidig ouderlijk conflict (ref. = gehuwde ouders, occasioneel conflict)				
Gehuwde ouders, nooit conflict			0,10	
Gehuwde ouders, frequent conflict			0,23	
Gescheiden ouders, nooit conflict			0,33**	-0,14
Gescheiden ouders, occasioneel conflict			0,48***	ref.
Gescheiden ouders, frequent conflict			0,44**	0,02
Gescheiden ouders, info ontbreekt			0,42*	0,02
Relatie met vader (ref. = goed)				
Niet goed		0,15	0,13	0,18
Zeer goed		0,01	0,02	0,07
Geen contact		0,03	0,06	0,08
Relatie met moeder (ref. = goed)				
Niet goed		-0,14	-0,16	-0,11
Zeer goed		0,01	0,02	-0,01
Geen contact		-0,26	-0,27	-0,25
Verblijfsregeling (ref. = moederverblijf)				
Verblijfsco-ouderschap				0,28*
Vaderverblijf				0,04
Andere				0,26
Vader heeft nieuwe partner (ref. = nee)				
Ja				-0,03
Info ontbreekt				0,65
Moeder heeft nieuwe partner				-0,14
Wordt nog altijd geraakt door echtscheiding ouders				-0,26**
Aantal jaren sinds echtscheiding ouders				-0,00
Meisje	0,05	0,03	0,02	0,13
18-25 jaar	0,09	0,10	0,10	0,09
Algemeen tevredenheidsgevoel		0,03	0,03	0,04
In een relatie van min. 3 maanden		-0,05	-0,04	-0,06
Onderwijsvorm sec. onderwijs (ref. = ASO / KSO)				
BSO / BuSO		-0,30**	-0,27**	-0,31**
TSO		-0,03	-0,02	-0,04
Opleidingsniveau hoogst opgeleide ouder (ref. = hoog)				
Laag		-0,20	-0,20	-0,08
Medium		-0,07	-0,08	-0,06
<i>N</i>	866	848	847	566
Aangepaste <i>R</i> ²	0,01	0,03	0,03	0,04

Bron: Scheiding in Vlaanderen, 2009-2010

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tabel 4 geeft de resultaten weer van de lineaire regressieanalyses op de index voor **liberale houdingen ten aanzien van het huwelijk**. Model 1 bevestigt wat we al in Figuur 3 zagen: jonge mensen met gescheiden ouders hebben duidelijk liberalere houdingen ten aanzien van het huwelijk dan jonge mensen met gehuwde ouders. Van zodra we ook controleren voor de ouder-kindrelaties en andere achtergrondkenmerken (Model 2) blijkt dat een slechte relatie met vader significant positief en BSO/BuSO-onderwijs volgen of gevolgd hebben significant negatief correleren met de liberale houdingen ten aanzien van het huwelijk. Net als bij de kans om ooit te willen trouwen zijn het vooral de meisjes voor wie de kwaliteit van de relatie met de vader samenhangt met de houdingen ten aanzien van het huwelijk (extra analyse niet weergegeven). Uit Model 3 blijkt eveneens dat de mate van huidig ouderlijk conflict, net als bij de vorige twee afhankelijke variabelen, niet significant correleert met de samenvattende index: er zijn geen verschillen naargelang het huidig ouderlijk conflict binnen de groep met gehuwde ouders, maar ook niet binnen de groep met gescheiden ouders (zie Model 4). Echtscheidingskinderen in een regeling van verblijfsco-ouderschap hebben wel liberalere houdingen dan kinderen in een moederverblijf. En als jongeren nog steeds geraakt worden door de echtscheiding van hun ouders, staan ze minder liberaal ten opzichte van het huwelijk dan jongeren die er zelden tot nooit nog door geraakt worden.

5 BESLUIT EN DISCUSSIE

In de literatuur wordt de ervaring van een ouderlijke echtscheiding als een belangrijke verklaring beschouwd voor de mate waarin jongeren conservatief/liberaal staan ten opzichte

van het huwelijk en echtscheiding. In deze paper konden we op basis van data van meer dan 800 18- t.e.m. 25-jarige respondenten uit het onderzoek ‘Scheiding in Vlaanderen’ nagaan of Vlaamse jongeren met gehuwde en gescheiden ouders vandaag de dag (1) ooit willen trouwen, (2) hoe ze hun eigen echtscheidingskans inschatten, indien ze ooit wel willen trouwen, en (3) hoe ze het instituut ‘huwelijk’ percipiëren. Bovendien liet de gedetailleerde data ons toe verder te kijken dan de huwelijksstatus van de ouders. Enerzijds gingen we na hoe andere gezinskenmerken zoals ouderlijke conflicten en relaties met moeder/vader de houdingen van jongeren mogelijk kunnen vorm geven. Anderzijds zijn we dieper ingegaan op verschillen in houdingen binnen de groep van echtscheidingsjongeren.

Allereerst kunnen we op basis van de gepresenteerde figuren concluderen dat een huwelijk nog steeds hoog in het vaandel wordt gedragen door de overgrote meerderheid van de jongeren. Niettemin stelden we ook verschillen vast naargelang de ouderlijke huwelijksstatus: als hun ouders gescheiden zijn, willen jongeren vaker niet trouwen, schatten ze hun eigen echtscheidingskans gemiddeld genomen hoger in en nemen ze liberalere houdingen aan ten opzichte van het huwelijk en echtscheiding dan wanneer hun ouders gehuwd zijn.

Via de regressiemodellen konden we achterhalen of de samenhang tussen de huwelijksstatus van de ouders en de toekomstpercepties en houdingen van jongeren ook overeind bleef als we rekening houden met de samenhang met andere variabelen, zoals het ouderlijk conflict en de relatie met moeder/vader. Het antwoord is positief: ook na controle voor alle andere onafhankelijke variabelen stelden we duidelijke verschillen naar de huwelijksstatus van de ou-

ders vast. We vonden geen resultaten ter ondersteuning van het conflictperspectief, dat stelt dat het niet zozeer de ervaring van een ouderlijke echtscheiding op zich is die houdingen van jongeren ten aanzien van huwen en scheiden vormt, maar eerder de mate van conflict tussen ouders. Voor de zogenaamde 'gehechtheidstheorie', die de ouder-kindrelaties centraal stelt (Sodermans, Vanassche, & Matthijs, 2013a) is slechts gedeeltelijk bewijs teruggevonden. De kwaliteit van de vader-kindrelatie bleek immers vooral relevant te zijn voor het ooit willen trouwen: jongeren, en vooral meisjes, die geen goede relatie rapporteerden met hun vader hebben een lagere kans om ooit te willen trouwen dan jongeren met een goede of zeer goede relatie met hun vader. De suggestie uit onze analyse is dus dat de kwaliteit van de hechting met de vader een verschil maakt in de vorming van houdingen van jongeren rond huwelijk, terwijl we geen aanwijzingen hebben dat er verschillen zijn naargelang de gerapporteerde kwaliteit van de relatie met de moeder. Maar over het algemeen is het dus de ouderlijke scheiding op zich, eerder dan de relatie met de ouders, die samenhangt met de attitudes ten aanzien van huwen en scheiden.

Daarnaast vonden we dat vooral de verblijfsregeling na de echtscheiding een rol speelt in de houding van jongeren ten aanzien van huwen en scheiden. Jongeren in een verblijfsco-ouderschap zijn ten opzichte van jongeren in een moederverblijf niet alleen minder zins om ooit te trouwen, ze hebben eveneens een liberalere kijk op het huwelijk. Door het heen-en-weer verhuizen kunnen jongeren geconfronteerd worden met gevoelens van instabiliteit en stress (Spruijt & Duindam, 2009) en een gebrek aan continuïteit in hun vriendschapsnetwerk ervaren (King, 2007). Deze combinatie kan vervolgens de zin en het geloof in het huwelijk

temperen. De eigen echtscheidingskans werd door jongeren in een vaderverblijf, een al bij al uitzonderlijke situatie (Sodermans, Vanassche, & Matthijs, 2013b), hoger ingeschat dan door jongeren in een moederverblijf. Naast de verblijfsregeling bleek nog de mate waarin de jongeren de ouderlijke echtscheiding hebben verwerkt van belang. Jongeren waarbij de ouderlijke echtscheiding nog steeds gevoelig ligt, hebben een hogere gemiddelde inschatting van het eigen echtscheidingsrisico en staan liberaler ten aanzien van het huwelijk dan jongeren waarbij de ouderlijke scheiding zelden nog raakt.

Dit onderzoek kwam tot duidelijke bevindingen maar heeft ook enkele beperkingen. Uiteraard mag bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten het cross-sectionele karakter van het SiV-onderzoek niet uit het oog verloren worden: al wie heeft deelgenomen aan het onderzoek, werd slechts op één moment bevraagd. Hierdoor kan er met andere woorden niet nagegaan worden of de toekomstpercepties en houdingen van jongeren doorheen de jaren wijzigden, en of ze ook daadwerkelijk werden omgezet in het daaruit verwachte gedrag. Bovendien kunnen we niet stellen dat er een causaal verband bestaat tussen een ouderlijke echtscheiding en de houdingen van jongeren ten aanzien van huwen en scheiden. Enkel over de richting van alle teruggevonden samenhangen (positief of negatief) konden we een uitspraak doen. Een statistische samenhang is een noodzakelijke, maar geen voldoende basis om te kunnen concluderen dat het ene het andere veroorzaakt.

Vervolgens kunnen de selectiecriteria van de (ex-)partners en hun kinderen om in het SiV-onderzoek deel te nemen de liberalere toekomstpercepties en houdingen van jongeren onderschat hebben. Beide (ex-)partners uit het

referentiehuwelijk konden ten hoogste één keer de ontbinding van een wettelijk huwelijk hebben meegemaakt. Kinderen waarvan de ouders meermaals zijn gescheiden werden niet geïnterviewd. Anderzijds waren er bij de selectie van het kind twee niveaus van weigering mogelijk. De eerst geïnterviewde ouder moest allereerst de toestemming geven om het kind te contacteren. Daarna kon het kind zelf de deelname aan het onderzoek nog weigeren. Het is dus goed mogelijk dat ouders geen toestemming gaven omdat ze hun kinderen wilden beschermen tegen de emotionele bijwerking van een interview. Kinderen die zich niet zo goed in hun vel voelen of liever niet aan de echtscheiding van hun ouders herinnerd worden, konden zelf ook minder geneigd zijn om deel te nemen.

Voor de SiV-survey werden enkel gehuwde en gescheiden respondenten en hun kinderen geselecteerd. Dit brengt ons bij een andere opmerking: we kunnen geen uitspraken doen over de houdingen van jongeren waarvan de ouders uit elkaar gingen na een onghuwde samenwonenrelatie. In sommige vorige onderzoeken naar houdingen ten aanzien van het huwelijk (zie o.m. Coleman & Ganong, 1984; Giuliani, Lafrate & Rosnati, 1998; Manning et al., 2007; Sodermans et al., 2008) werden ook jongeren opgenomen wiens ouders nooit gehuwd waren, maar de omvang van deze groep was meestal te beperkt om ze als afzonderlijke categorie te analyseren. Omdat meer en meer ouders ongehuwd samenwonen, en omdat ook meer en meer ongehuwde samenwonenrelaties eindigen in een scheiding, lijkt het ons van belang om deze groep jongeren in de toekomst nader te onderzoeken.

Ter afsluiting willen we benadrukken dat er in deze studie ook enkele aspecten onderbelicht bleven. Ten eerste kon de mate van religiositeit

van de jongere niet in rekening gebracht worden. Eerder onderzoek toonde echter al aan dat belang hechten aan religie positief samenhangt met de eigen huwelijksbereidheid en negatief samenhangt met een liberale houding ten aanzien van huwen en met de inschatting van het eigen echtscheidingsrisico (Sodermans et al., 2008). Ten tweede achten we het mogelijk dat de percepties van jongeren kunnen beïnvloed worden door de percepties en ervaringen van hun 'peers'. De vraag of je vrienden of vriendinnen hebt waarvan de ouders gescheiden zijn, werd jammer genoeg alleen aan de 10- t.e.m. 17-jarigen in het SiV-onderzoek gesteld. Vragen over het actueel sociaal leven werden dan weer per leeftijdsgroep waarin het kind zich bevond, geformuleerd waardoor de aanmaak van een eenduidige indicator bemoeilijkt werd. Ten derde hebben we geen directe indicator van de financiële achtergrond van de jongeren kunnen opnemen. Vragen omtrent de financiële thuistoestand werden niet aan de jongeren zelf maar aan de deelnemende ouders gesteld, waardoor het voor kinderen van gescheiden ouders moeilijk is deze informatie op te nemen.

6 REFERENTIES

- Amato, P. R. (1988). Parental divorce and attitudes towards marriage and family life. *Journal of Marriage and the Family*, 50(2), 453-461. doi: 10.2307/352010
- Amato, P. R. (1996). Explaining the intergenerational transmission of divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 58(3), 628-640. doi: 10.2307/353723
- Amato, P. R., & Booth, B. (1991). The consequences of divorce for attitudes toward divorce and gender roles. *Journal of Family Issues*, 12(3), 306-322. doi: 10.1177/019251391012003004
- Amato, P. R., & De Boer, D. D. (2001). The transmission of marital instability across generations: relationship skills or commitment to marriage? *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1038-1051. doi: 10.1111/j.1741-3737.2001.01038.x
- Amato, P. R., & Gilbreth, J. G. (1999). Nonresident fathers and children's well-being: a meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 61(3), 557-573. doi: 10.2307/353560
- Axinn, W. G. & Thornton, A. (1996). The influence of parents' marital dissolutions on children's attitudes toward family formation. *Demography*, 33(1), 66-81. doi: 10.2307/2061714
- Bandura, A., Adams, N. E., & Beyer, J. (1977). Cognitive-processes mediating behavioral change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(3), 125-139. doi: 10.1037/0022-3514.35.3.125
- Bengston, V. L. (1975). Generation and family effects in value socialization. *American Sociological Review*, 40, 358-371.
- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds. I. Aetiology and psychopathology in the light of attachment theory. An expanded version of the Fiftieth Maudsley Lecture, delivered before the Royal College of Psychiatrists, 19 November 1976. *The British Journal of Psychiatry*, 130, 201-210. doi: 10.1192/bjp.130.3.201
- Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 848-861. doi: 10.1111/j.0022-2445.2004.00058.x
- Christensen, T. M., & Brooks, M. C. (2001). Adult children of divorce and intimate relationships: A review of the literature. *The Family Journal*, 9(3), 289-294. doi: 10.1177/1066480701093008
- Coleman, M. & L.H. Ganong (1984). Effect of family structure on family attitudes and expectations. *Family Relations*, 33(3), 425-432.
- Coontz, S. (2007). The origins of modern divorce. *Family Process*, 46(1), 7-16. doi: 10.1111/j.1545-5300.2006.00188.x
- Corijn, M. (2007). Impact op de verder relatien gezinsvorming bij kinderen. In C. Van Peer (Ed.), *De impact van een (echt)scheiding op kinderen en ex-partners* (pp. 130-147). Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.
- Corijn, M., Sodermans, A., & Vanassche, S. (2011). Zijn jongeren in Vlaanderen van plan om te huwen (en te scheiden)? Brussel: SVR-webartikel 15.
- Cui, M., & Fincham, F. D. (2010). The differential effects of parental divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. *Personal Relationships*, 17,

- 331-343. doi: 10.1111/j.1475-6811.2010.01279.x
- Cui, M., Fincham, F. D., & Durtschi, J. A. (2011). The effect of parental divorce on young adults' romantic relationship dissolution: What makes a difference? *Personal Relationships, 18*, 410-426. doi: 10.1111/j.1475-6811.2010.01306.x
- Cunningham, M. & Thornton, A. (2005). The influence of parent's and offspring's' experience with cohabitation, marriage and divorce attitudes toward divorce in young adulthood. *Journal of Divorce and Remarriage, 44*(1/2), 119-144. doi: 10.1300/J087v44n01_07
- Cunningham, M. & Thornton, A. (2006). The influence of parent's marital quality on adult children's attitudes toward marriage and its alternatives: Main and moderating effects. *Demography, 43*(4), 659-672. doi: 10.1353/dem.2006.0031
- Dronkers, J. (1999). The effects op parental conflicts and divorce on the well-being of pupils in Dutch secondary education. *European Sociological Review, 15*(2), 195-212.
- Dronkers, J. & Härkönen, J. (2008). The intergenerational transmission of divorce in cross-national perspective: Results from the fertility and family surveys. *Population Studies, 62*(3), 273-288. doi: 10.1080/00324720802320475
- Erola, J., Härkönen, J., & Dronkers, J. (2012). More careful or less marriageable? Parental divorce, spouse selection and entry into marriage. *Social Forces, 90*(4), 1323-1345. doi: 10.1093/sf/sos073
- Fisher, T. (2004). Parental divorce, conflict, and resources: The effects on children's behavior problems, socioeconomic attainment, and transitions in the demographic career. ICS dissertation Nijmegen.
- FOD Justitie (2011). De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Brussel.
- Greenberg, E. F., & Nay, W. R. (1982). The intergenerational transmission of marital instability reconsidered. *Journal of Marriage and the Family, 44*(2), 335-347. doi: 10.2307/351543
- Giordano, P. C. (2003). Relationships in adolescence. *Annual Review of Sociology, 29*, 257-281. doi: 10.1146/annurev.soc.29.010202.100047
- Giuliani, C., Iafate, R., & Rosnati, R. (1998). Peer-group and romantic relationships in adolescents from intact and separated families. *Contemporary Family Therapy, 20*(1), 93-105. doi: 10.1023/A:1025044802520
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*(3), 511. doi: 10.1037/0022-3514.52.3.511
- Jennings, A. M., Salts, C. J., & Smith, T. A. (1991). Attitudes toward marriage: Effects of parental conflict, family structure and gender. *Journal of Divorce and Remarriage, 17*(1-2), 67-79. doi: 10.1300/J087v17n01_05
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: a decade review of research. *Journal of the Amer-*

- ican Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(8), 963-973. doi: 10.1097/00004583-200008000-00007
- King, V. (2007). When children have two mothers: relationships with nonresident mothers, stepmothers, and fathers. *Journal of Marriage and Family*, 69(5), 1178-1193. doi: 10.1111/j.1741-3737.2007.00440.x
- Lesthaeghe, R., & Surkyn, J. (2006). Grondslagen en verspreiding van de Tweede Demografische Transitie. *Justitiële verkenningen*, 32(3), 75-102.
- Mahl, D. (2001). The influence of parental divorce on the romantic relationship beliefs of young adults. *Journal of Divorce and Remarriage*, 34(3-4), 89-118. doi: 10.1300/J087v34n03_06
- Manning, W. D., Longmore, M. A., & Giordano, P. C. (2007). The changing institution of marriage: Adolescent's expectations to cohabit and to marry. *Journal of Marriage and Family*, 69(3), 559-575. doi: 10.1111/j.1741-3737.2007.00392.x
- Meier, A., Hull, K. E., & Ortyl, T. A. (2009). Young adult relationships values at the intersection of gender and sexuality. *Journal of Marriage and Family*, 71(3), 510-525. doi: 10.1111/j.1741-3737.2009.00616.x
- Pasteels, I., Mortelmans, D., & Van Bavel, J. (2011). Steekproef en dataverzameling. In D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel, & C. Van Peer (Eds.), *Scheiding in Vlaanderen* (pp. 27-64). Leuven: Acco.
- Risch, S. C., Jodl, K. M., & Eccles, J. S. (2004). Role of the father-adolescent relationship in shaping adolescents' attitudes toward divorce. *Journal of Marriage and Family*, 66(1), 46-58. doi: 10.1111/j.1741-3737.2004.00004.x
- Shulman, S., Zlotnik, A., Shachar-Shapira, L., Connolly, J., & Bohr, Y. (2012). Adolescent daughters' romantic competence: The role of divorce, quality of parenting, and maternal romantic history. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 593-606. doi: 10.1007/s10964-012-9748-9
- Sodermans, A., Bastaits, K., Vanassche, S., Matthijs, K., & Van Peer, C. (2008). The influence of family type and parental conflict on adolescent's attitudes towards marriage and divorce: the role of family integration. Paper presented at the meeting of the European Network for the Sociological and Demographic study of Divorce, Oslo.
- Sodermans, A. K., Vanassche, S., & Matthijs, K. (2013a). Verblijfsregelingen en welbevinden van kinderen: verschillen naar gezinskenmerken. In I. Pasteels, D. Mortelmans, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel, & C. Van Peer (Eds.), *Scheiden in meervoud. Over partners, kinderen en grootouders* (pp. 265-287). Leuven: Acco.
- Sodermans, A. K., Vanassche, S., & Matthijs, K. (2013b). Post-divorce arrangements and binuclear family structures of Flemish adolescents. *Demographic Research*, 28(15), 421-432. doi:10.4054/DemRes.2013.28.15
- Sprecher, S., Cate, R., & Levin, L. (1998). Parental divorce and young adults' belief about love. *Journal of Divorce and Remarriage*, 28(3-4), 107-137. doi: 10.1300/J087v28n03_06

- Spruijt, E., & Duindam, V. (2009). Joint physical custody in the Netherlands and the well-being of children. *Journal of Divorce and Remarriage*, 51(1), 65-82. doi: 10.1080/10502550903423362
- Swidler, A. (2001). *Talk of Love: How cultural matters*. Chicago: University of Chicago Press.
- Thornton, A., & Young-deMarco, L. (2001). Four decades of trends in attitudes toward family issues in the United States: The 1960s through the 1990s. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1009-1037. doi: 10.1111/j.1741-3737.2001.01009.x
- Trent, K. & South, S. J. (1992). Sociodemographic status, parental background, childhood family structure, and attitudes toward family formation. *Journal of Marriage and the Family*, 54(2), 427-439. doi: 10.2307/353074
- Troxel, W. M., & Matthews, K. A. (2004). What are the costs of marital conflict and dissolution to children's physical health?. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 7(1), 29-57. doi: 10.1023/B:CCFP.0000020191.73542.b0
- Vanhove, T., & Matthijs, K. (2003). *Houdingen omtrent huwelijk en echtscheiding bij eerstekandidatuurstudenten aan de K.U. Leuven*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven, faculteit sociale wetenschappen.
- Whitton, S. W., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., & Markman, H. J. (2008). Effects of parental divorce on marital commitment and confidence. *Journal of Family Psychology*, 22(5), 789-793. doi: 10.1037/a0012800
- Willoughby, B. J., Carroll, J. S., Vitas, J. M., & Hill, L. M. (2012). "When are you getting married?" The intergenerational transmission of attitudes regarding marital timing and marital importance. *Journal of Family Issues*, 33(2), 223-245. doi: 10.1177/0192513X11408695

7 BIJLAGE

Tabel 5: Beschrijving van alle continue onafhankelijke variabelen, naar ouderlijke huwelijksstatus

	Gehuwd (<i>n</i> = 253)			Gescheiden (<i>n</i> = 621)		
	<i>n</i>	Range	Gem (sd)	<i>n</i>	Range	Gem (sd)
Algemeen tevredenheidsgevoel	253	0 - 10	8,1 (1,2)	620	0 - 10	7,8 (1,5)
Aantal jaren sinds echtscheiding ouders	-	-	-	609	1 - 25	9,9 (5,1)

Bron: Scheiding in Vlaanderen, 2009-2010

Tabel 6: Frequentieverdelingen van alle categorische onafhankelijke variabelen, naar ouderlijke huwelijksstatus

	Gehuwd (<i>n</i> = 253)		Gescheiden (<i>n</i> = 621)	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Huidig ouderlijk conflict				
Nooit	39	15,5	292	47,0
Occasioneel	145	57,9	164	26,4
Frequent	67	28,2	119	19,2
Info ontbreekt	-	-	46	7,4
Relatie met vader				
Niet goed	35	13,9	171	27,7
Goed	146	57,9	268	43,4
Zeer goed	71	28,2	119	19,3
Geen contact	-	-	60	9,7
Relatie met moeder				
Niet goed	15	6,0	79	12,8
Goed	125	49,8	283	45,8
Zeer goed	111	44,2	246	39,8
Geen contact	-	-	10	1,6
Verblijfsregeling				
Moederverblijf	-	-	374	62,0
Verblijfsco-ouderschap	-	-	101	16,9
Vaderverblijf	-	-	75	12,4
Andere	-	-	52	8,4
Moeder nieuwe partner				
Neen	-	-	313	50,8
Ja	-	-	303	49,2
Vader nieuwe partner				
Neen	-	-	236	38,2
Ja	-	-	368	59,6
Info ontbreekt	-	-	13	2,1

	Gehuwd (n = 253)		Gescheiden (n = 621)	
Mate waarin echtscheiding ouders nog raakt				
Zelden tot nooit	-	-	399	64,3
Soms tot (bijna) altijd	-	-	222	35,7
Geslacht				
Jongen	121	47,8	335	53,9
Meisje	132	52,2	286	46,1
Leeftijd				
14 – 17 jaar	104	41,1	231	37,2
> 17 jaar	149	58,9	390	62,8
Relatiestatus				
Geen relatie	155	61,3	377	60,7
In relatie van min. 3 maanden	98	38,7	244	39,9
Onderwijsvorm sec. onderwijs				
BSO / BuSO	42	16,7	168	27,2
TSO	78	31,0	215	34,8
ASO / KSO	132	52,4	235	38,0
Opleidingsniveau hoogst opgeleide ouder				
Laag	10	4,0	62	10,1
Medium	97	38,6	265	43,3
Hoog	144	57,4	285	46,6

Bron: Scheiding in Vlaanderen, 2009-2010

ENGLISH ABSTRACT

Based on data obtained from 14 to 25 year olds in the survey 'Divorce in Flanders' (N = 874), we investigated the relationship between adolescents' attitudes towards marriage and divorce and the marital status of their parents. We also examined whether parental conflict and parent-child relationships play a role and we took a closer look at differences within the group of adolescents with divorced parents. Parental divorce as such appeared to be a major factor: adolescents from dissolved families are less willing to marry, perceive their chance of ever getting divorced as higher and have more liberal attitudes towards marriage than adolescents from intact families. Differences among children of divorce are related to the residence arrangement and to the way they are coping with the divorce.

Keywords: Adolescents, attitudes towards marriage and divorce, parental divorce, parental conflict, residence arrangement